

Въпроси за интервю за в.Торнадо (и Фрогнюз)

1. Арх. Кандулкова, доколкото разбирам отстраняването ви от длъжност директор на НИНКН е било изненада за вас. Какви бяха конкретните мотиви на МК за дисциплинарното ви уволнение? Имаше ли някакви симптоми, че това може да се случи?

Сигурно ще Ви учудя, но това не беше изненада за мен. От 2-3 месеца се появиха поредица симптоми, които ми подсказваха, че в министерството подготвят подобна акция. Започнаха да ни затрупват с писма, по които трябваше да дадем становища по много отговорни въпроси в рамките на 1 до 3 дни. Например по проект за Правилник за устройството и дейността на НИНКН, изготвен от МК без наше участие, трябваше да се произнесем в срок до следващия ден. Не по-малко фрапантно е и възлагателното писмо от министъра, с което от института се изискваше да изготви задание за консервация и експониране на археологическите следи от Сердика/Средец в центъра на столицата в срок до пет дни! Абсолютно невъзможен срок като се има предвид сложността на задачата и нейната полидисциплинарност, без подготвени изходни данни (археологически кадастър, намеренията на общината и на министерство на културата за социализацията на пространствата, яснота по спечелилия европейско финансиране проект и т.н.). За друго писмо от мен се изискваше да се подпиша за часа на получаване и да отговоря до 12 часа на следващия ден. При това знаеха отлично, че работим в намален състав, защото няхаме подсигурен фонд „Работна заплата” за пълен щат. В същото време успоредно с ежедневните задачи изготвяхме и Плана за опазване и управление на Старинен Несебър – голям и сложен пилотен проект, който се изпълнява за първи път в България и който също отнемаше значителна част от експертния ни потенциал. Част от хората, подгонени от непосилния обем работа, ниското заплащане и готвената пенсионна реформа, започнаха да се пенсионираат или да напускат. Това се оказа

много подходящ период за атака от страна на министерството, но въпреки тези обективни трудности ние се справихме учудващо добре – на всички свръхсрочни писма отговорихме в срок и аргументирано.

Трябва да призная обаче, че има и закъснели преписки – малък процент, но ги има. Това никога не съм го крила. Напротив, постоянно го посочвах като проблем и търсих подкрепа от МК за обезпечаване на щата с ФРЗ, което да ни позволи да назначим още хора и да преодолеем този недостатък в работата ни.

Имаше и други симптоми – отказвах ми срещи. Преди около 3 седмици след дълго чакане ме приеха заедно гл. секретар Ст.Стоянов и зам. министър Г.Стоев, за да ми съобщят, че промяна на щата и на фонд „Работна заплата” няма да има и през идната година. Веднага потърсих среща с министъра, но така и не бях приета. Последвах мои опити за среща с арх. Г.Стоев и тук „ударих на камък”. Дори и телефона не вдигаше... Във връзка с проекта за нов правилник за института целият колектив поиска среща с него като ресорен заместник министър, но и тя не се състоя.

Направиха ми ненадейна инспекторска проверка... Казаха, че е за всички поделения на министерството, но явно и тя е била симптоматична.

До мен достигнаха и предупреждения на колеги от страната и от София, че се търси нов директор за НИИ НКН...

И въпреки цялата тази атака, която ясно говореше за намеренията им, успяха да ме изненадат с „мъжеството” си – нито един от тях или дори всичките заедно не намериха сили да се срещнат с мен и в очите да изложат аргументите си и преценка за работата ми, да ми предложат да си тръгна... Направиха го така, че да боли най-много!

2. Съвсем скоро също толкова неочаквано министър Рашидов освободи от длъжност заместника си г-н Чобанов, в чийто ресор беше и културно-историческото наследство. Случайно ли е според вас това, или има някакви по-дълбоки

причини, заради които министерството да не желае да работи с хора експерти като вас?

Трудно ми е да преценя защо министър-председателят взе такава решение по отношение на д-р Чобанов, но имам впечатления, че напрежението между Рашидов и бившия му заместника започна още в началото на мандата. Аз работих добре с този млад човек и знам, че работният му ден беше от ранна утрин до малките часове след полунощ, при това със завидна ефективност, с постоянно нарастваща ерудиция и способност да приеме добре аргументираното становище, макар и различно от неговото. Защо министерството не желае да работи с такива експерти мога само да подозирам, но последователната им борба срещу тях говори, че това явление не е случайно.

3. Имате ли усещането, че културният министър се опитва да кадрува, воден от някакви подмолни амбиции и цели, за които обществото не знае? Съществуват ли порочни практики в министерството, които спъваха работата ви като институция и правила ли сте опити да им противодействате ?

Кадровата политика на министерството и свързаните с нея подмолни или явни практики са ми напълно неизвестни. Тази част от живота на министерството е извън моето професионално полезрение и не я познавам.

Не е имало проблем, засягащ работата или престижа на института, срещу който да не съм успяла да се изправя и преборя.

Няма проект, застрашаващ културните ценности, който да са ме принудили да приема. Казала съм „не” на много проекти, които не са отговаряли на професионалните изисквания – проекти на частни лица, на общини, дори на самото министерство на културата. Винаги обаче отказът ни е бил експертно мотивиран и подкрепен с предписания за успешното извеждане на инвестиционните намерения. Един от най-фрапантните случаи, който „взриви” министерството, беше отрицателното ни становище за проекта за консервация на гробницата край с. Александрово. Изключително ценен обект, с потенциал за „световно значение”, за който по възлагане на министерството бе изготвен проект. Той не само, че не решаваше проблемите на паметника, но и създаваше нови заплахи за неговото опазване.

Мисля, че още не са убедени, че нашата намеса беше в помощ, а не във вреда на министерството.

4. Имало ли е опити от страна на културния министър или служители в МК, които да се опитват да ви въздействат или да ходатайстват за хора или за определени кръгове, свързани по някакъв начин с предмета на работата на институцията, която ръководехте?

Въздействие за посоката, в която трябва да реша един казус не съм имала от никого. Въздействие е било упражнявано единствено с цел ускоряване на процеса. Това въздействие се нарича „молба за съдействие” и е идвала отвсякъде – от кабинетите на министерството, от народното събрание, от общини, колеги и приятели... То е обяснимо като се има предвид, че срокът ни по закон е 2 месеца. За 2 месеца хората проект правят! Това е дълъг срок, особено ако завърши с връщане, корекции и пак 2 месеца... Именно затова аз пледирах за повече хора, които да се занимават с експертната дейност свързана със съгласувателната процедура – за да можем да постигнем ефективност на работата и равнопоставеност за всички чакащи. Но... ми бе отказано.

5. Вие поехте НИПК в момент, в който институцията имаше изключително лош обществен имидж заради предишния директор и стила му на управление. Кои бяха най-големите трудности в работата ви през тези 2 години и половина? Бяха ли съпричастни институциите към решаването на проблемите в НИПКН?

Аз бях директор на този институт от 08.03.2010 до 15.12.2011г. или иначе казано година и десет месеца. Трудности имаше много – лоша материална база, липса на средства за работна заплата, липса на средства за разходи, липса на кадри, ниски заплати, липса на източници за собствени приходи, липса на легален софтуер, остаряла и неподдържана деловодна система, няхмахме сайт и връзките с хората трябваше да се случват с обява на вратата и най-тежкото – научен документален архив в плачевно състояние! В края на 2010г. със съдействието на министерството

се случиха някои добри неща. Отпуснаха ни 5 нови бройки с допълнителен бюджет за тях. Отпуснаха ни средства по програмата за защита от бедствия и аварии, с които успяхме да разработим софтуер за изграждане на електронен регистър за недвижимите културни ценности в риск, купихме компютри и лицензиран софтуер, купихме съвременна техника, с която да осъществяваме мониторинг на обектите. С разрешението на министерството актуализирахме ценоразписа за допълнителните ни дейности, свързани с основните, благодарение на което успяхме да постигнем и дори да преизпълним предвидените ни в бюджета собствени приходи. С дарение от Главболгарстрой направихме сайт. Започнахме работа по международен европейски проект АТРИУМ, разработихме Концепция за опазване и устойчиво развитие на о-в „Св.Св. Кирик и Юлита” в Созопол, Разработваме Плана за опазване и управление на Старинен Несебър – първи пилотен проект за България. Всичко това ми даваше оптимизъм, че институтът ще стъпи на краката си и ще тръгне по нов път.

През изминалите почти две години ние показахме, че институтът може да върви по този път, но за да продължи уверено и стабилно в бъдеще му е нужна и финансова, кадрова и политическа подкрепа. За съжаление Гл. секретар Ст.Стоянов и зам. министър Г.Стоев в последната ни среща през ноември т.г. категорично ми отказаха такава подкрепа – казаха ми „няма да има промяна на фонд „Работна заплата”, няма да увеличим щата на НИИКН, трябва да спрете работата по проектите и да съсредоточите силите си в административното обслужване на дейността”. Според мен подобна ориентация ще превърне института в административен придатък, в канцелария на Главна дирекция „ИОКН”. Това ще убие неговата експертна същност и възможността хората в него да развиват своя потенциал. Така не след дълго проектите ни ще съгласуват хора, които не могат или никога не са правили такива. А това е страшно! Към тази песимистична картина скоро прибавиха още един щрих – получих писмо да спрем прилагането на ценоразписа, същият този ценоразпис, който актуализирахме с тяхно разрешение. А това означава, че институтът остава без собствени приходи...

Така с няколко удара убиха оптимизма и възможността за бъдещи реформи.

5. В едно ваше предишно интервю говорите за това, че работите в много добър синхрон със останалите институции, в това число и с МК. Сега очевидно нещата изглеждат по-различно – къде се получи най-голямото разминаване между вас, като шеф на НИНКН и културното министерство, към което сега фактически принадлежите?

Както разбрахте, обрат в отношението към института настъпи през последните 2-3 месеца и това се усети особено осезателно след отстраняването на зам. министър Чобанов. По това време се създаде едно твърде неприятно напрежение в работата ни, породено от Главна дирекция „Инспекторат за опазване на културното наследство” към МК. Това е звеното, което сега провежда съгласувателната процедура и същевременно съблюдава спазването на Закона за културното наследство. Съгласуването се извършва след експертно становище на НИНКН и е логично работата между двете звена – институт и гл. дирекция, да се осъществява при максимална оперативност и синхрон. За съжаление напоследък и.д. гл. директор на ГД „ИОКН” инж. Д. Николова се занимава активно с издирване на неточности или пропуски в наши становища, за които независимо доколко са основателни или неоснователни, бяхме сезирани писмено чрез главния секретар на министерството. В същото време, в духа на добрите колегиални отношения, ние предотвратяхме грешките на колегите си от министерството (а такива естествено също не липсват) с едно обаждане по телефона. Сега разбирам защо сме решавали този общ проблем с различни средства – защото целите ни са били различни: ние сме търсили добрия резултат от съвместната ни работа, а те поводи за моето уволнение.

6. Колегите ви в НИНКН вече са изпратили протестно писмо до всички важни институции, което означава, че застават зад вас. Мислила ли сте лично да предприемете конкретни стъпки, за да бъде коригирано едно, както разбирам, противозаконно действие на културния министър?

Изключително съм благодарна на колегите си от НИНКН за тази реакция. В деня, в който получих заповедта, голяма част от тях се разплакаха. Аз се сдържах, а те плачеха... Значи има нещо за което страдат. Значи има нещо, което сме съградили и от това, че го рушат, ги боли. Днес виждам в тях не само мъката, но и желанието за борба. Това е важно – това означава самосъзнание, самоуважение и желание за промяна.

Благодарна съм на всички колеги извън института, които се организираха и излязоха с декларации в моя подкрепа – БНК на ИКОМОС, САБ, младите колеги застанали зад петицията Интернет, „Кръг Будител” и др..

Благодарна съм на всички хора, които ми се обадиха, за да ми вдъхнат кураж и да ми предложат помощта си. Направиха го дори и хората от Несебър – тези, със съборените покриви, които чакат нашите закъснели преписки!

Никога не съм очаквала, че толкова много хора ще застанат до мен!

Не заради себе си, заради тези хора съм длъжна да реагирам и ще потърся правата си по съдебен ред.

Според мен няма незаменими хора - има достойни колеги, които биха могли да се справят не-по-зле. Тук проблемът е в принципите и законовите основания – важно е да се разбере дали управляващите и Министерството в частност, се нуждаят от експертен, независим орган, който да подпомага администрирането на процедурите съгласно научния си потенциал, многогодишен опит и знания в тази област и в съответствие с правомощията си по закона за културното наследство, или им е необходимо послушно, изпълнително звено, което бързо и безропотно, удобно да изпълнява всякакви нареждания „отгоре”. Има ли воля за ефективна национална политика в областта на недвижимото културно наследство, съобразно поетите международни отговорности, или пак ще „побългаряваме” и изкривяваме принципите си в съответствие с неясни съображения.